

Inleiding en overweging Dominicuskerk Utrecht

11 november 2018 – 32ste zondag door het jaar – gedachtenis heilige Martinus van Tours

Erik Borgman

Inleiding

11 november is het vandaag en we weten het in Oog in Al allemaal: 11 november is behalve de dag dat de Eerste Wereldoorlog eindigde, de dag dat mijn lichtje, dat mijn lichtje, dat mijn lichtje branden mag. We vieren vandaag het feest van Sint Maarten, de patroon van onze stad.

Martinus van Tours, Sint Maarten leefde van 316 tot 397. Hij werd monnik en stichtte kloosters, stierf als bisschop van de stad Tours, maar wereldberoemd is het verhaal dat zich afspeelt in de Franse stad Amiens terwijl Martinus soldaat was in het Romeinse leger. Hij gaf de helft van zijn mantel aan de bedelaar die naakt in de stadspoort ligt.

Dat hij zijn halve mantel weggaf, dat is niet omdat hij met de bedelaar wilde delen en zelf ook nog een beetje beschut wilde zijn. Het is omdat de mantel maar voor de helft van hem was. De helft van hun mantel kregen Romeinse soldaten van de het leger, de andere helft moesten zij zelf kopen. Zo werden ze als het ware een met het leger, zoals die mantel een was. Ze werden een met de Romeinse macht in dienst waarvan zij stonden, een met de visie van deze macht op het leven, het recht van de sterkste en *too bad for losers*. Martinus zag in de bedelaar in de poort Jezus, die immers gezegd had dat wie naakt en hulpeloos was niet door God is verworpen, maar dat wie iemand kleedt die naakt is, hem kleedt en in hem God.

Toen Martinus zijn mantel met zijn zwaard in tweeën deelde, sneed hij zich los van van de wetten van de Romeinen en verbond hij zich met de wet van Jezus en zijn God de wet is van verbondenheid is en barmhartigheid. Sint Maarten gedenken betekent breken met de wet van voor wat hoort wat, van ik doe alleen maar iets voor jou als jij iets van mij doet, van eigen schuld dikke bult waarin we steeds maar weer gestrikt raken.

Overweging

gelezen: 1 Koningen 17,10-16;
Psalm 72; Marcus 12, 38-44

1.

Angst. Als er iets is dat ons in de weg zit om goed te zijn, dan is het angst. Ik kan jou wel helpen, maar wie helpt mij als het nodig is? Ik kan nu wel weggeven wat ik over heb, maar wie zegt dat ik er straks niet zelf een beroep op moet doen en wie garandeert mij dan dat een ander mij iets gunt? En als ik straks met lege handen sta, zal iedereen me dan niet als een sukkel behandelen, nog te stom om voor zichzelf op te komen? Zoek het nu ook zelf maar uit! Daarom kan wat in de onze vertalingen van het Nieuwe Testament meestal 'geloof' genoemd wordt vaak beter vertaald worden met vertrouwen. Geloof betekent dat je weet wat er nodig is en dat je genoeg vertrouwen hebt om dat ook te doen ook al zijn de precieze gevolgen onzeker.

De verhalen van vanmorgen maken duidelijk dat dit gelovige vertrouwen voor mensen die weinig hebben vaak meer voor de hand ligt dan voor mensen die veel bezitten. Neem de weduwe van Sarefat, waaraan Elia wat te eten en te drinken vraagt. Tussen haakjes: zijn gedrag lijkt misschien een beetje vrijpostig, maar profeten in het oude Israël mochten de mensen om voedsel en onderdak vragen en die werden geacht hen dat naar vermogen ook te geven. Maar de vrouw die Elia aanspreekt heeft bijna niets: ze kan nog een keer eten en dan is al het voedsel op. Dan zal zij sterven van de honger, samen met haar

zoon; zij is weduwe, haar man is al gestorven. In de Bijbelse beeldtaal betekent dit dat niet alleen haar leven ten einde loopt. maar dat er op geen enkele manier toekomst meer voor haar is. Haar hele leven loopt op niets uit, onvruchtbaar en voor niets geweest. Dat kan veranderen als je je eten met mij deelt, zegt de profeet Elia. Als je met het laatste wat je nog hebt laat zien dat je mij het leven gunt, dan krijgt je zelf nieuw leven samen met je zoon, je toekomst. Steeds weer, telkens opnieuw zal er genoeg olie in je kruik blijken te zitten en genoeg meel in je pot om weer een dag aan je leven toe te voegen. Zoals het volk Israël in de woestijn elke dag manna kreeg, genoeg voedsel voor weer een dag. En zo gaat het inderdaad. Maar de weduwe van Sarefat hoefde haar bestaanszekerheid niet op te geven want haar enige zekerheid die zij had was haar aanstaande dood. Maar wat als je wel gelooft dat je zelf je leven vorm geeft, zelf het stuur in handen hebt, zelf bepaalt wat er gaat gebeuren en wat niet? Wat als je wel denkt dat je zelf kunt zorgen dat er toekomst voor je is, zoals de meesten van ons toch geleerd is?

Ze moeten zoveel mogelijk in de eigen regio opgevangen worden, zo zeggen wij Nederlanders als er vluchtelingen onze kant op komen. Maar de meeste vluchtelingen worden in de eigen regio opgevangen, door mensen die vrijwel even arm zijn als zij, maar die mede daarom beseffen dat niemand toekomst heeft als wij elkaar geen toekomst geven. Theo Hetteema, theoloog en voorzitter van de kerkenraad van de Protestantse Gemeente Den Haag, heeft verteld dat terwijl zij nadachten over het verzoek kerkasiel te verlenen aan de Armeense Hayarpi Tamrazyan en haar familie, hij tijdens zijn dagelijkse Bijbelmeditatie stuitte op de die zin in de brief aan de Hebreëen: 'Vergeet de gastvrijheid niet; door haar hebben sommigen zonder het te weten engelen onthaald' (Heb. 13,2). Dus wat kon hij anders zeggen dan 'ja'? Snappen wij nog dat wij toekomst krijgen in Gods nabijheid leven doordat wij ons leven en ons voedsel delen en toekomst afwijzen als wij weigeren te delen?

2.

En neen, hierbij is het is niet genoeg iets van onze overvloed weg te geven. Jezus ziet in het evangelie van vanmorgen mensen in zijn tijd doen wat wij in onze tijd nog altijd doen. Mensen delen wat zij kunnen missen, geven wat zij over hebben, of het nu geld is, voedsel en kleding, of energie – denk aan het sporten voor een goed doel dat de laatste tijd zo in is –: we delen van dat waarvan wij meer dan genoeg hebben. Jezus zegt niet dat het allemaal niets voorstelt, dat we het beter kunnen laten, dat we niets anders doen dan ons slechte geweten afkopen. Hij betwijfelt ook niet dat mensen uit echte bekommernis geven. Maar Jezus maakt duidelijk dat de God die Hij representeert niet kan rekenen. Voor een tientje per maand kun je al een kind redden, houden goeddoelenorganisaties ons voor, dus hoe meer tientjes hoe meer kinderen, en hoe meer hoe beter. Maar Jezus zegt dat de twee stuivers van de arme weduwe die Hij ziet meer waard zijn dan onze Euromunten of de bankbiljetten en de cheques van de echte rijken. Niet omdat er meer mensen door van de honger kunnen worden gered, maar omdat, zoals Jezus het zegt, de anderen iets van hun overvloed afstaan en zij haar armoede deelt. Zij verbindt haar leven met degenen die tekort komen en zet het hare met dat van hen op het spel. Dat is beslissend, want zo laat zij zien dat zij alleen kan leven als zij kunnen leven en ieder elkaar ter wille is in de ruimte van Gods barmhartigheid.

Wat wil het eigenlijk zeggen dat als er van ons een bijdrage gevraagd wordt wij absoluut zeker willen weten dat het geld echt nodig is, dat het tot de laatste cent goed besteed wordt, en meetbaar tot verbetering leidt? Drukt dit onze zorg uit voor mensen, of toch eigenlijk bezorgdheid over ons geld en laat het vooral zien dat wij gewend zijn aan de touwtjes te trekken en dat we dat als laatste willen opgegeven. Zolang dat het geval is delen wij onze overvloed en niet onze armoede.

3.

Dit is wat Sint Martinus, wat Sint Maarten opgaf, toen hij zijn mantel met zijn zwaard doormidden sneed: zeggenschap. Met dat gebaar brak hij met zijn positie als soldaat, die hem weliswaar niet rijk of gerespecteerd maakte, maar wel tot een noodzakelijke en gevreesde steunpilaar van het Romeinse rijk. Hij liet zien te beseffen dat je de wereld niet met geweld kunt veroveren en aan jouw wensen onderwerpen, maar dat je haar bewoners moet beschutten en koesteren, moet liefhebben en moet helpen zichzelf en elkaar op te bouwen. Dan kan zij een plaats worden waar het goed is om te wonen met name ook voor degenen voor wie zij nu zo vaak een woestijn is. Martinus liet zien te beseffen dat zij alleen langs deze weg ook voor ons een plaats kan zijn en blijven waar het goed is om te wonen.

Wat mij betreft heeft het altijd iets ontroerends om de kinderen met Sint Maarten door de wijk te zien trekken, dapper het duister verlichtend met het bescheiden licht van – okay, als het dan moet mag een elektrisch lampje ook, maar het hoort natuurlijk gewoon het licht te zijn van een kwetsbaar kaarsje, juist omdat het zo moeilijk is om dat in weer en wind brandend te houden. Natuurlijk kun je je afvragen of die kinderen beseffen wat ze doen, of ze er niet vooral op uit zijn zoveel mogelijk snoep te verzamelen zodat zij genoeg voorraad hebben om de tijd te overbruggen tot volgende week Sinterklaas in het land komt. Maar beseffen wij hier steeds wat we doen, weten wij wat we uitbeelden, zijn wij ons bewust van waar wij naar uitkijken en waar wij naartoe leven? De lichtjes met Sint Maarten getuigen ervan dat steeds weer een nieuwe generatie zich tegen het duister keert, zich ervan los wil maken, en dragers willen zijn van het licht. Zeker, zij delen hiermee niet uit van hun rijkdom, maar zij delen hun armoede, zoals wij als hun ouders en grootouders onze armoede delen als wij hen met ons licht proberen voort te gaan. Maar we hebben kunnen horen dat we meer niet kunnen geven en dat we erop kunnen vertrouwen en erin mogen geloven dat het steeds opnieuw genoeg zal blijken te zijn, elke dag van ons, elke dag van hun leven. – Dat het zo mag zijn.